

Mateusz Kot

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła

Le Corbusier – życie i twórczość

1. Początki

Le Corbusier, a właściwie Charles-Édouard Jeanneret-Gris, urodził się 6 października 1887 roku w La Chaux-de-Fonds¹. Zmarł 27 sierpnia 1965 roku w Cap Martin². Był francuskim architektem szwajcarskiego pochodzenia, malarzem, urbanistą i rzeźbiarzem, a także czołowym przedstawicielem modernistycznego ruchu międzynarodowego. Jego działalność artystyczna przyczyniła się do rozwoju urbanistyki, architektury i sztuk plastycznych. Le Corbusier pochodził ze starego rodu. Jego ojciec, Georges-Edouard, był zegarmistrzem, który posiadał swój własny warsztat w La Chaux-de-Fonds³. Natomiast jego matka, Marie-Charlotte-Amelie Perret, była z zawodu pianistką. Jej autorytet wywarł duży wpływ na młodego Charlesa-Édouarda. Jej protestancka moralność i poglądy ukształtowały jego własne przekonania dotyczące życia, pracy i społecznej odpowiedzialności. Jego matka zazwyczaj mawiała: „Nieważne co robisz, zrób to”⁴. W młodo-

¹ Miasto w Szwajcarii położone w górach Jury, kilka kilometrów od granicy francuskiej.

² Miejscowość i gmina we Francji, położona w regionie Prowansji.

³ To miasto było w tamtym czasie jednym z głównych centrów produkcji zegarków.

⁴ S. von Moss, *Le Corbusier Elements of Synthesis*, The MIT Press, Cambridge 1980, s. 2.

ści Charles-Édouard pracował w zakładzie grawerskim swojego stryja, gdzie zajmował się wyrabianiem inicjałów.

Ogromnie ważne w życiu Le Corbusiera były jego wyprawy w góry. Wraz z ojcem wychodził na długie spacery, rozprawiając przy tym o miejscowych roślinach i zwierzętach. Będąc prezesem Miejskiego Klubu Alpejskiego, Charles-Édouard pisał szczegółowe artykuły o swoich doświadczeniach alpinistycznych.

Przez 16 lat (1900-1916) szkoła artystyczna w La Chaux-de-Fonds była miejscem, w którym kształcił się Charles-Édouard. Dyrektorem owej szkoły był Charles L'Eplattenier, żyjący w latach 1874-1946, który był szwajcarskim malarzem i architektem, a także nauczycielem Le Corbusiera. Dzięki niemu w 1911 roku Charles-Édouard otrzymał posadę wykładowcy w tejże szkole. Le Corbusier spędził 3 lata na uczeniu się grawerskiego rzemiosła. Owa umiejętność wymagała precyzji i ścisłej koncentracji. Jeden zły ruch mógł sprawić, że część złota lub srebra ulegała zniszczeniu⁵. Szkoła, w której przebywał Le Corbusier charakteryzowała się tym, że duży nacisk kładziono na rzemiosło i umiejętności.

2. Rola Le Corbusiera w programie edukacyjnym Charlesa L'Eplatteniera

L'Eplattenier miał 25 lat, gdy Le Corbusier przyszedł do szkoły. Główną intencją L'Eplatteniera było stworzenie w La Chaux-de-Fonds odpowiednika udanego przedsięwzięcia w Nancy: Międzynarodowego Centrum Sztuki Nowoczesnej. Szwajcarski architekt był bardzo ostrożny w stosunku do współczesnych wysiłków w dziedzinie sztuk stosowanych. Podzielał zainteresowanie organicznym, kwiecistym ornamentem z międzynarodowymi zwolennikami architektury nowoczesnej. Ornament miał stać się „hasłem wieku”, co pozwoliło architektom na wolność tworzenia nowych stylów, a także nowych

⁵ Zob. tamże, s. 2.

technik konstrukcyjnych, które wykorzystywały żelazo i beton. Architekci tacy jak Antonio Gaudi z Barcelony, Hector Guimard z Paryża czy Henry van de Velde z Belgii reinterpretowali architekturę jako sztukę monumentalnej ornamentacji⁶. Ornament dla tych architektów i projektantów był nie tylko formalną grą, ale także rozumieniem symbolicznych jakości życia⁷.

Założenia te przyjął również L'Eplattenier, który wraz ze swoimi uczniami próbował rozwinąć nowy dekoracyjny styl, charakterystyczny dla regionu Jury. Zwieńczeniem tego wysiłku miały być przykłady zaczerpnięte ze sztuki starożytnej. Według szwajcarskiego architekta istniały trzy nieśmiertelne okresy: „starożytny egipski, ze swoim liściem lotosu, grecki z liściem akantu, i gotycki ze swoimi kwiatami, zwierzętami i chimerami”⁸. Wracając do programu edukacyjnego szwajcarskiego malarza i architekta: wraz ze swoimi uczniami wychodził on do lasu, aby studiować z nimi faunę i florę regionu Jury, z zamiarem odtworzenia owego stylu. Wyniki owych studiów stały się z czasem bardziej surrealistyczne niż monumentalne.

Szkoła artystyczna w La Chaux-de-Fonds kryła w sobie wiele ciekawych konstrukcji, takich jak na przykład piękny wyrzeźbiony regał z roślin, szyszek sosnowych, gałęzi i jaszczurek według wskazówek mistrza. Ostatnie projekty L'Eplatteniera w obszarze sztuk stosowanych często skłaniały się w kierunku egipskiej monumentalności, na przykład jego rzeźbione dekoracje na klatce schodowej w muzeum La Chaux-de-Fonds z 1924 roku.

Ważną rolę w programie edukacyjnym mistrza L'Eplatteniera odegrał sam Le Corbusier. Jego wczesne studia dobrze obrazują poglądy Charlesa L'Eplatteniera. Możemy w nich zauważyć przejście od naturalnej formy organicznej do formy abstrakcyjnej, stylizowanej ornamentacją, która stała się centralnym tematem szkolnej estetyki. W rysunkach numerycznych proces ten może być przeprowadzony krok po

⁶ Zob. tamże, s. 3.

⁷ Zob. tamże, s. 3-4.

⁸ Tamże, s. 4.

kroku. Wśród powtarzających się motywów występują liście, żaby, a także jaszczurki. Symboliczną ikoną regionu Jury były także sosny, które łączyły się z dekoracyjnymi schematami przywołującymi na myśl gałęzie, które były obładowane śniegiem lub odizolowane jako proste formy trójkątne⁹. Te motywy pojawiły się w postaci geometrycznej abstrakcji, która była czymś wyjątkowym w projekcie Sztuk Nowoczesnych. Niektóre z nich znajdowały się niespodziewanie blisko wspaniałych kolorowych płyt w dziele Owena Jonesa¹⁰ *Gramatyka Ornamentów* z 1856 roku. Kopia tej książki była dostępna w szkole w La Chaux-de-Fonds. Motywy te były formalnymi przykładami dekoracji i geometrii, podczas gdy w tym samym czasie pojawił się poważny problem teoretyczny. Poszukiwano bowiem wspólnego gruntu, na którym natura mogła się spotkać z matematyką. Innymi słowy, próbowano uczynić strukturalne prawa natury wizualnymi i wyrażonymi w czystych, a także geometrycznych wzorach¹¹.

3. Le Corbusier jako architekt

Po pewnym czasie Le Corbusier zdecydował, że chciałby zostać malarzem. Jednak jego nauczyciel upierał się, aby młody Charles został architektem. Po pewnym czasie L'Eplattenier skontaktował się z Rene Chapallazem¹², który miał małe biuro w pobliskim Tavannes¹³. Chapallaz poprosił Le Corbusiera o pomoc przy projektowaniu i wykonaniu małego domu. To było pierwsze architektoniczne dzieło Le Corbusiera. Villa Fallet ukończona w 1906 roku była usytuowana na

⁹ Tamże, s. 4.

¹⁰ Angielski architekt i projektant żyjący w latach 1809-1874, który był jednym z najbardziej wpływowych teoretyków projektowania w XIX wieku, a także autorem teorii kolorów, praktycznej porady na temat mieszania kolorów i efektów wizualnych specyficznej kombinacji kolorów.

¹¹ Zob. tamże, s. 4-5.

¹² Szwajcarski architekt żyjący w latach 1881-1976.

¹³ Gmina znajdująca się w dystrykcie administracyjnym Jury Berneńskiej, w kantonie Berna w Szwajcarii.

zbozcu Jury, na północ od miasta. Salon i sypialnie zostały zgrupowane wokół dwukondygnacyjnego holu. Ten pomysł nie był czymś oczywistym w artystyczno-rzemieślniczej architekturze tego okresu. Zapowiadał nowy pomysł zaproponowany przez Le Corbusiera związany z budowaniem dwukondygnacyjnych salonów i galerii¹⁴. Bardzo zaskakujące było usytuowanie dekoracyjnych szczegółów, które przykrywały fasady i wewnętrzne ściany. Villa wraz ze swoją surową, rustykalną podstawą, odsłoniętym drewnem i spadzistym szczytem dała pierwszeństwo neo-średniowiecznemu typowi podmiejskiej rezydencji. Jednak dzięki zastosowaniu wielu szczegółów Le Corbusier wyszedł poza eklektyczny styl średniowiecza¹⁵. Zastosowane przez niego dekoracje pokazują wysoką samoświadomą ikonografię: bardzo dekoracyjne formy pochodzą od jodeł Jury – kołatki z kutego żelaza, żelazne balustrady dwóch balkonów, reliefy na wewnętrznej fasadzie, a także wielokolorowy grafitowy wzór na fasadzie. Ikonografię tę widać nawet w ciesielskiej pracy¹⁶. Dzieło to jest konglomeratem pomysłów czerpanych z Wyższego Kursu Charlesa L'Eplatteniera.

W 1907 roku Le Corbusier odbył pierwszą podróż, zwiedzając przy tym Mediolan, Florencję, Sienę i Bolonię, a następnie udał się do Wiednia i Budapesztu. W Wiedniu pracował przez pół roku u Josefa Hoffmana¹⁷, a także poznał idee Adolfa Loosa¹⁸. Rok później Le Corbusier wyjechał do Paryża, gdzie spotkał się z Augustem Perretem¹⁹, a także

¹⁴ Zob. tamże, s. 7.

¹⁵ Tamże, s. 7.

¹⁶ Tamże, s. 7.

¹⁷ Austriacki architekt i projektant sztuki użytkowej (mebli, tkanin, szkła i dzieł jubilerskich), był współzałożycielem Secesji Wiedeńskiej i Warsztatów Wiedeńskich. Żył w latach 1870-1956.

¹⁸ Austriacki architekt tworzący w okresie secesji, był prekursorem modernizmu, a także publicystą i teoretykiem. Działał na terenie Stanów Zjednoczonych, Francji, a także dawnych Austro-Węgier. Loos występował przeciwko malarskiemu traktowaniu architektury i głosił, że secesja utonie w ornamentyce. Jego główne dzieło to *Ornament i zbrodnia*, w którym dowodził, że ornament jest zbędny w architekturze. Żył w latach 1870-1933.

¹⁹ Francuski architekt i przedsiębiorca żyjący w latach 1874-1954. Kształcił się w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Pięknych w Paryżu pod kierunkiem Juliana Guadeta.

zetknął z surową konstrukcją żelbetową. W 1908 roku szwajcarski architekt postanowił „walczyć z architekturą” po to, aby mogła wyłonić się nowa sztuka. Na pierwszy rzut oka eleganckie podmiejskie rezydencje budowane przez niego po 1911 roku dla zegarmistrzów zdawały się być zapowiedzią rychłego upadku tego postanowienia.

Szwajcarski architekt żył nie tylko z nauczania, którym zajął się po powrocie z Europy Wschodniej²⁰. Otrzymał bowiem serię wielu interesujących zleceń, które pozwoliły mu na rozpoczęcie tego, co możemy nazwać „przed Corbusiańską fazą” jego wczesnej pracy. To było charakterystyczne odejście od sztuki nowoczesnej w kierunku neoklasycyzmu pochodzenia niemieckiego²¹. W 1912 roku Le Corbusier zaprojektował willę dla swoich rodziców, która została zbudowana na ulicy Montagne’a, w pobliżu Villi Fallet. Pokoje zgrupowano wokół dużego pokoju muzycznego, gdzie pani Jeanneret dawała lekcje gry na pianinie. Duże okno było otwarte w kierunku południa. Okna na drugim piętrze były ustawione w poziomym pasie pozwalając światłu wdrzeć się do środka. To rozwiązanie było wspomnieniem projektów Petera Behrensa²², takich jak np. Villa Schröder w Eppenhausem, budowana w latach 1908-1909.

Dwa lata później Le Corbusier zaprojektował Dom Dom-ino, w którym stworzył system oparty na dwóch poziomych betonowych płytach wspieranych przez kolumny połączone ze schodami. Na etapie planów płyty te wyglądały jak domino. Le Corbusier wierzył, że elementy prostego systemu mogą być produkowane masowo²³. To doprowadziło do takich osiągnięć w architekturze, jak swobodna elewacja, otwarty plan, ruchome podziały wnętrza²⁴. Określenie Dom-

²⁰ Podróże do Europy Wschodniej objęły między innymi Turcję, Grecję i Włochy. W tym czasie Le Corbusier pisał notatki, gromadził rysunki i zdjęcia.

²¹ Tamże, s. 17.

²² Niemiecki architekt, projektant przemysłowy, przedstawiciel secesji i modernizmu, żyjący w latach 1868-1940. Jest autorem hali turbin AEG w Berlinie, wybudowanej w 1908 roku.

²³ Zob. tamże, s. 18.

²⁴ Ch. Jencks, *Le Corbusier-tragizm współczesnej architektury*, Warszawa 1982, s. 43.

-ino zawierało pewne właściwości sugerowane przez nazwę. Budynek – tak jak kostki domina – był przystosowany do produkcji masowej i umożliwiał tworzenie różnych układów i kompozycji. System Domina był w tym czasie obiektem dużego zainteresowania, gdyż jego logiczna przejrzystość była realizacją platońskiej idei²⁵ we współczesnej architekturze.

Kolejnym przykładem zastosowania tej idei jest dzieło znajdujące się w mieście rodzinnym francuskiego architekta, zatytułowane Villa Schwob. Jest ono końcowym etapem twórczości Charlesa-Édouarda, przed opuszczeniem przez niego rodzinnej miejscowości (na rzecz Paryża). Owa willa także posiadała konstrukcję żelbetową, którą podtrzymywały cztery wewnętrzne słupy o średnicy 20 cm. Dzięki temu przestrzeń mogła przepływać z jednego pokoju do drugiego, aż do centralnego pokoju dziennego. Pokój ten oświetlony był przez olbrzymie pionowe okno i wznosił się przez dwie kondygnacje. Dzięki konstrukcji żelbetowej można było zaprojektować mały ogród na dachu, a także prowadzić roboty budowlane w okresie zimowym. W Villi Schwob widoczne jest zainteresowanie klasycyzmem. Detale architektoniczne są prawie neoklasyczne w swoim geometrycznym rysunku. Płaskie prostokąty przebite otworami przeciwstawione są półcyldrom. Czystą przestrzeń równoważą jednolite bryły²⁶. Te geometryczne formy znalazły odzwierciedlenie w metodzie określania proporcji za pomocą trójkątów, która była stosowana w późniejszych budowlach.

Pomimo, iż Le Corbusier osiągnął sukces stwierdził, że jego rodzinne miasto nie jest odpowiednim miejscem dla artysty, który poszukuje innowacji i przy tym zamierza stworzyć nową odmianę architektury, porównywalną z dziełami greckimi pod względem ładu i dyscypliny. Napisał: „To jasne, że oni mnie tu nie chcą, gdyż moja skrupulatność budzi wstręt u ludzi. Trzeba być zarozumiałym, świę-

²⁵ Le Corbusier dążył do osiągnięcia matematycznej harmonii, zgodnie z platońską ideą, która głosiła, że pewne podstawowe stosunki liczbowe tkwią u podstaw porządku wszechświata i są źródłem piękna.

²⁶ Por. Hugh Honour, *Neo-classicism*, Harmondsworth 1968, s. 129-130. Cyt. za: Ch. Jencks, *Le Corbusier- tragizm współczesnej architektury*, Warszawa 1982, s. 47.

toszkowatym i pewnym siebie, udawać ważniaka i nigdy nie mieć żadnych wątpliwości, albo przynajmniej tego nie okazywać. Trzeba być sklepikarzem zachwalającym swoje towary. Merde, alors²⁷. Słowa te są reakcją na niezrozumienie ze strony klientów, którzy bali się podejmować ryzyko w dziedzinie nowych form. Rodzinne miasto Le Corbusiera przyniosło mu kilka ciekawych pomysłów i parę zamówień do realizacji, ale nie stwarzało to niestety możliwości rozwoju dla człowieka, który zafascynowany był filozofią Nietzschego, który porównywał się do Fidiasza i Michała Anioła²⁸.

Kolejnym przełomowym okresem były lata 1928-1945. W tym czasie nastąpiła bowiem zmiana poglądów architekta. Le Corbusier wprowadził do swoich obrazów „przedmioty wywołujące poetyczne reakcje”, takie jak muszle, skały i postaci ludzkie, które zostały przeciwstawione purystycznym²⁹ butelkom i rurom. W tym czasie również dokonały się zmiany w dziedzinie projektowania mieszkań w innych państwach. Przykładem może tu być Związek Radziecki³⁰. W Rosji i w Niemczech z powodów ekonomicznych i politycznych zaopatrzenie mieszkań klasy pracującej było w dużej mierze interesem publicznym, który znajdował się pod kontrolą rządu i był często obsługiwany przez radykalnie nowoczesnych architektów³¹.

Le Corbusier wyjechał do Związku Radzieckiego. W odróżnieniu od innych zagranicznych architektów, którzy żyli i pracowali w ZSRR, szwajcarski architekt nigdy się tam nie osiedlił. Jego kontakty z tym krajem ograniczały się do kilku krótkich pobytów w Moskwie.

²⁷ List z La Chaux-de-Fonds z 28 października 1915. Cyt. za: Ch. Jencks, dz. cyt., s. 47.

²⁸ Zob. tamże, s. 47.

²⁹ Kierunek estetyczny, którego twórcą był Amedee Ozenfant, a także Le Corbusier. Kierunek ten rozwinął się w latach 1916-1925. Nawiązywał do neoklasycyzmu i konstruktywizmu. Dzięki niemu zaczęto stosować pastelową gamę barwną i kompozycję złożoną z płaskich, płynnie zrytmizowanych form geometrycznych. Była to sztuka o rygorystycznej dyscyplinie formalnej.

³⁰ *Variations on a Utopian Theme*, cyt. za: W. C. Brumfield, *Reshaping Russian Architecture*, Cambridge 1990, s. 143

³¹ Tamże, s. 143.

W 1928 roku sowieckie władze zdecydowały się na zorganizowanie konkursu na wybudowanie głównej siedziby Centrosojuzu³². Wśród architektów zaproszonych do wzięcia udziału w konkursie znalazł się także Le Corbusier. 30 października 1928 roku architekci, którzy brali udział w przetargu napisali do administracji Centrosojuzu, żeby konstrukcja największego sowieckiego budynku została powierzona jednemu z „głównych światła” zachodnioeuropejskiej architektury, czyli Le Corbusierowi³³. Stopniowo architekt ten stał się żywym symbolem tego kapitalistycznego projektu, choć nigdy nie uznał Centrosojuzu za ukończony.

4. Następcy i naśladowcy Le Corbusiera

W 1929 roku powstała organizacja VOPRA, która była odpowiednikiem już istniejących związków pisarzy, poetów i malarzy. W swoim pierwszym manifestie potępiała konstruktywistów za ich funkcjonalistyczne podejście do współczesnych architektów z Europy. Jeden z naśladowców francuskiego architekta Hannes Meyer próbował ustalić zasady materialistycznej i marksistowskiej teorii architektury, która była konieczna i możliwa w socjalistycznym społeczeństwie. W 1928 roku pisał: „Budowa jest biologicznym procesem. Budowa nie jest estetycznym procesem, o którym trzeba myśleć w funkcjonalnych i biologicznych kategoriach prowadzących logicznie do czystej konstrukcji. Te rozbudowane formy nie mają ojczyzny, one są wyrazem międzynarodowego kierunku budujących idei. Jedną z jakości naszych czasów jest internacjonalizm”³⁴. W dokumencie z roku 1931 Meyer poszedł krok dalej w zaprzeczeniu, że jakiegokolwiek artystyczne

³² Budynek wzniesiony w 1930 roku w centrum Moskwy. W Czasach ZSRR był siedzibą różnych organów przedstawicielskich ZSRR, a także rad pracowniczych.

³³ A. Kopp, *Foreign Architects in the Soviet Union During The First Two Five-Year Plans*, s. 183-184.

³⁴ H. Meyer, *Das Bauhaus*, Dessau 1928. Cyt. za: A. Kopp, *Foreign Architects in The Soviet Union During The First Two Five-Year Plans*, s. 185.

rozumienie może pochodzić z architektury socjalizmu: „Socjalistyczne budownictwo nie jest ani piękne ani brzydkie, jest kompletne albo niekompletne, wartościowe lub niewartościowe. Wynik organizacyjnego procesu nie zależy od estetycznego sądu³⁵”. Meyer obalił także dominujące sowieckie architektoniczne myślenie z początku lat 30 XX wieku.

Kolejnym naśladowcą Le Corbusiera był Ernst May. W odróżnieniu od Le Corbusiera pracował nad projektami mieszkalnymi i budynkami publicznymi, które powstawały w jego rodzinnym mieście Frankfurt. May nie próbował przedstawiać rewolucyjnie architektonicznych form. Rozumiał, że trzeba przystosować się do niskiego poziomu budownictwa technologii Związku Radzieckiego i siły roboczej³⁶. Nie było to dla niego trudne, ponieważ jego styl architektoniczny był prosty w rozumieniu formy. Z drugiej strony May polegał na zaawansowanej technologii, którą chciał dostosować do sowieckich warunków po to, żeby przyspieszyć budownictwo w Związku Radzieckim.

Potrzeba budownictwa w Związku Radzieckim była ogromna, szczególnie w nowych przemysłowych osadach, takich jak Magnitogorsk³⁷. W tym „nowym mieście” sto tysięcy mieszkańców, żyjących w większości w przemysłowych schronach, brało aktywny udział w tworzeniu miasta już od 1930 roku. W planowaniu miasta May posłużył się zasadami użytymi we Frankfurt, a także tymi stosowanymi przez innych architektów współczesnego ruchu: równoległymi rzędami identycznych budynków, które były wybudowane w równych odległościach, dając przy tym każdemu mieszkańcowi optymalne warunki dostępu dla słońca i światła³⁸.

³⁵ H. Meyer, *Thesen über Marxistische Architektur*, Dresden 1980. Cyt. za. A. Kopp, dz. cyt., s. 185.

³⁶ Zob. tamże, s. 187.

³⁷ Miasto przemysłowe położone w południowej Rosji. Znajduje się niedaleko granicy rosyjsko-kazachskiej.

³⁸ Tamże, s. 187.

Dla Maya i innych współczesnych architektów jednorodność była symboliczna, jako materiał czy znak egalitarnych warunków mieszkalnych, które istniały w mieszkaniach, a szczególnie w mieszkaniach socjalnych. W Związku Radzieckim ta forma planowania miała inne zalety związane z uproszczeniem pracy grup topograficznych, poprzez wykorzystanie sprzętu mechanicznego, w szczególności dźwignów, a także linii montażowych w fabryce, które były najbardziej wydajnym użyciem siły roboczej³⁹.

5. Ostatni okres twórczości Le Corbusiera

Rok 1948 jest okresem schyłku twórczości francuskiego architekta, zaproponowanej przez niego dualistycznej teorii sztuki, architektury i rzeczywistości. Jego aktywność rozwija się w tym czasie w obrębie rzeźby i druków, w których wykorzystuje on mitologiczne symbole pochodzące z okultystycznych nauk o astrologii i alchemii⁴⁰.

³⁹ Tamże, s. 187.

⁴⁰ R. M. Allen, *Le Corbusier and the Mecanique Spirituelle: An Investigation Into Le Corbusier's Architectural Symbolism and its Background In Beaux-Arts Dessin*, University of Maryland 1979, s. 287. Fundamentalne zasady alchemii możemy odnaleźć w pismach Paracelsusa: „Alchemia jest niczym innym tylko wyznaczonym celem, intencją i subtelnym przedsięwzięciem do transmutowania rodzajów metali z jednego w drugi. Według każdej osoby, poprzez własne mentalne rozeznanie, potrafię wybrać spośród siebie lepszą drogę i sztukę, i niniejszym potrafię odnaleźć prawdę dla człowieka, który naśladuje rzecz zamierzoną do odnalezienia prawdy. To jest wysoce konieczne do posiadania własnej opinii o gwiazdach i kamieniach, ponieważ gwiazda jest zorientowaną duszą wszystkich kamieni. Dla Słońca i Księżyca te wszystkie niebiańskie gwiazdy są niczym, ale jeden kamień sam w sobie i ziemski kamień staje się czwartym z niebiańskich kamieni, który był oddzielony i przyniesiony, jasny i czysty w swojej jasności. Cała kula ziemska jest tylko czymś rzuconym, betonowym, zmieszonym, uszkodzonym, opartym i znowu stężonym, i stopniowo roztopionym w jedną masę, w kamienną pracę, która ma swoje miejsce i swoją resztę pośród firmamentnej sfery”. A. E. White, *The Hermetic and Alchemical Writings of Paracelsus*, Berkeley, California 1976, s. 16. Cyt. za: R. M. Allen, dz. cyt., s. 288. R. M. Allen, *Le Corbusier and the Mecanique Spirituelle*, dz. cyt., s. 289.

W tym miejscu należy zaznaczyć, że przydomek Charlesa Edouarda Jeannereta został zapożyczony od francuskiego słowa *corbeau* oznaczającego kruka. Jako alchemiczny symbol, kruk był blisko związany z Merkurym. Kruk był także ptakiem Hermesa, który symbolizował alchemiczny proces krążenia góry i dołu pomiędzy materialnym i duchowym stanem. Ten proces połączył kruka z Pelikanem ptakiem, który rani sam siebie po to, aby narodzić się na nowo⁴¹.

W symbolice wykorzystywanej przez Le Corbusiera pojawiał się także inny temat – waza hermetyczna, w której mają miejsce procesy separacji i zjednoczenia przeciwieństw. O dialektycznej naturze wazy hermetycznej wspominał on w swoim dziele pt. *Modulor* opublikowanym w 1955 roku.

W 1950 roku Le Corbusier rozpoczął stosowanie nowej techniki, a mianowicie obracanie swoich obrazów pod kątem prostym, tworząc przy tym tajemnicze metamorfozy w wyglądzie⁴². Dwa lata wcześniej Charles-Edouard rozpoczął dyskusję na temat metafizycznego poziomu projektu architektonicznego, za pomocą stałego okręgu i kompasu. Te dwie formy były podstawowymi atrybutami Merkurego, który, jako potrójna osoba, jednoczył sprzeczne siły ciemności i światła, księżycy i słońca.

Jednym z ostatnich podejmowanych przez Le Corbusiera w pracy *Modulor* tematów był obrót kąta prostego wokół podwójnego okręgu. Specyficzne alchemiczne rozważania Le Corbusiera są zawarte także w *Poemacie o Kącie Prostim*. Jednym z najbardziej fundamentalnych alchemicznych pojęć używanych przez tego architekta zdaje się być „trynitarna dialektyczna równowaga tez, antytez i syntezy”.

W 1943 roku Le Corbusier opublikował Kartę Ateńską, która zawierała zasady nowoczesnego projektowania urbanistycznego. Jako pierwszy zaproponował realizację architektoniczne podporządkowane słońcu, zieleni i przestrzeni. Jednym z najsłynniejszych przykładów realizujących ów pomysł jest Jednostka Mieszkalna w Marsylii,

⁴¹ Tamże, s. 290.

⁴² Tamże, s. 292.

zbudowana w 1952 roku. Po wojnie dokument ten miał duży wpływ na powstanie znacznej liczby mieszkań, które budowane były zgodnie z założeniami francuskiego architekta. Oddziaływanie tego dokumentu trwało aż do lat osiemdziesiątych XX wieku.

Bibliografia:

- Allen Moore R., *Le Corbusier and Mecanique Spirituelle: An Investigation Into Le Corbusier Architectural Symbolism and its Background in Beaux-Arts Dessin*, University of Maryland, 1979.
- Jencks Ch., *Le Corbusier – tragizm współczesnej architektury*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1982.
- Kopp A., *Foreign Architects in the Soviet Union During The First Two Five- Year Plans*.
- Moss von S., *Le Corbusier Elements of Synthesis*, The MIT Press, Cambridge 1980.
- Variations on a Utopian Theme*, w: Brumfield C. W., *Reshaping Russian Architecture*, Woodrow Wilson International Center For Scholars and Cambridge University Press, Cambridge 1990.

Le Corbusier – Life and Work

Summary

The theme of the article is the biography of Le Corbusier, as well as his work. Le Corbusier was born on October 6, 1887 in the village of La Chaux- de Fonds, he died on 27 August 1965 in Cap Martin. He was a French architect, urban planner, sculptor, as well as a leading representative of the modernist international movement. The author presents the process of education this French architect, as well as his activities, also in Soviet Russia. He also discusses Le Corbusier's interests of alchemy, as well as his participation in the adoption of the so-called. Athens Charter. The author also presents profiles of Le Corbusier's successors: Hannes Meyer and Ernst May.

Key words: Le Corbusier, architect, modernism, alchemy, France.

